

บทที่ 7

ปัญหาอุปสรรคและการส่งเสริมของภาครัฐบาลในการผลิตและการจำหน่าย เครื่องจักรสานไม้ไผ่-หวาย

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายปลีกและจำหน่ายส่ง ผู้ส่งออกสินค้าหัตถกรรมไทยประเภทเครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย จากแบบสอบถามและจากการออกภาคสนาม พบว่าปัจจุบันสินค้าหัตถกรรมประเภทนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตขึ้นใช้ในครอบครัวมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย ดังนั้นกิจกรรมด้านหัตถกรรม เครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย จึงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนผู้ผลิตและประเภทของสินค้า ทำให้มีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แม้รัฐบาลได้ให้การส่งเสริมในด้านการผลิตและการจำหน่ายก็ตาม

ปัญหาทางด้านการผลิต เครื่องจักสาน

1. ปัญหาค่านอุปนิสัยของคนไทย เนื่องจากอุปนิสัยของคนไทยมีความมักน้อย จึงไม่กระตือรือร้นที่จะขยายกำลังการผลิตให้มากขึ้นโดยไม่คิดที่จะประกอบอาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพหลัก จะทำการผลิตเพื่อให้พอได้ใช้สอยเท่านั้นและมีความรักอิสระไม่ผูกพันตนเองแม้ผู้ว่าจ้างนำวัตถุดิบมาให้ทำการผลิตหรือจ่ายเงินล่วงหน้าให้ก่อน ผู้ผลิตก็ไม่รับทำงานตามสั่งแต่พอใจที่จะทำการผลิตเท่าที่ตนเองพอใจเท่านั้น นอกจากนี้คนไทยยังมีอุปนิสัยไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงการผลิต ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการฝึกอบรมการผลิตและการพัฒนาเทคนิคการผลิตให้แก่ผู้มีความรู้ทางด้านหัตถกรรมอยู่แล้ว มักจะปรากฏว่าผู้ที่มารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ไม่ได้นำเทคนิคการผลิตที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ แต่ยังคงใช้วิธีการผลิตแบบเดิมที่เคยทำมาผลิตมา

2. ปัญหาค่านขาดแคลนช่างฝีมือ เนื่องจากผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพทางด้านช่างหัตถกรรมมีรายได้น้อย จึงไม่สนใจที่จะศึกษาการผลิตทางด้านหัตถกรรม ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการจักสานว่าสามารถนำไปประกอบอาชีพหลักโดยการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวอย่างแท้จริง แต่ส่วนใหญ่จะผลิตเป็นอาชีพพ่วงเพื่อมีเวลาว่างจึงทำให้ขาดความชำนาญในการผลิต และจำนวนช่างฝีมือทางด้านหัตถกรรมที่มีอยู่ก็มีแต่จะลดน้อยลงไป

3. ปัญหาทางกายวิภาคไม่มีความรู้เพียงพอ ในการที่จะนำวัตถุดิบที่มีอยู่มาพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะผู้ผลิตรายเล็ก ๆ หรือผู้ผลิตรายใหม่ มีปัญหาในท่านี้นมาก
4. ปัญหาการแข่งขันกับวัสดุอื่น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการผลิตภาชนะจากพลาสติกหรือวัสดุสังเคราะห์จากโรงงานออกจำหน่ายในราคาถูก เพราะการผลิตแต่ละครั้ง เป็นจำนวนมาก ทำให้ต้นทุนการผลิตถูกกว่า เครื่องจักรสานไม้ไผ่-หวายซึ่งผลิตด้วยมือ ดังนั้นกว่าจะผลิตได้แต่ละชิ้นก็ต้องใช้เวลาานทำให้ต้นทุนการผลิตสูง จึงทำให้ราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เครื่องจักรสานไม้ไผ่-หวาย มีราคาแพงกว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากพลาสติกหรือผลิตจากวัสดุสังเคราะห์อื่น ๆ
5. ปัญหาลำดับวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ในแหล่งการผลิตเครื่องจักรสานไม้ไผ่-หวายหลายแห่งไม่มีวัตถุดิบในท้องถิ่น วัตถุดิบหายากมีปริมาณไม่เพียงพอต้องสั่งซื้อมาจากท้องถิ่นอื่นทำให้มีราคาแพง และขาดแคลนชนิดที่มีคุณภาพดีที่เหมาะสมแก่การจักสาน เนื่องจากผู้ผลิตได้ใช้วัตถุดิบเหล่านี้แต่ไม่ได้ปลูกทดแทนไม้ไผ่-หวายที่ได้ใช้ไป ดังนั้นปัจจุบันป่าไผ่และหวายกำลังจะหมดไป
6. ปัญหาทางด้านปริมาณการผลิตที่ไม่แน่นอน เนื่องจากหัตถกรรมเครื่องจักรสานมีระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมในครอบครัว เมื่อมีคนเห็นว่าสวยงามก็แบ่งปันกันไปแล้วแพร่หลายในระยะต่อมา ดังนั้นปริมาณการผลิตจึงมักขึ้นอยู่กับอาชีพหลักของประชาชนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำนา จะใช้เวลามาทำการผลิตเครื่องจักรสาน ดังนั้นปริมาณการผลิตจึงมีมากในช่วงที่ว่างจากการทำไร่ทำนา แต่เมื่อถึงฤดูกาลทำไร่ทำนาก็หยุดการผลิตหรือผลิตบ้างแต่มีปริมาณไม่มาก เพราะมีเวลาน้อยลงทำให้ปริมาณการผลิตลดลง และเมื่อมีการสั่งซื้อปริมาณมาก ๆ ก็จะผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้เสียโอกาสในการจำหน่าย เพราะผู้ซื้อจากต่างประเทศจะไปซื้อจากประเทศอื่นที่สามารถควบคุมการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด
7. ปัญหาค่านคุณภาพของหัตถกรรมเครื่องจักรสาน เนื่องจากระบบการผลิตหัตถกรรมเครื่องจักรสานเป็นระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมในครอบครัวและจะทำการผลิตเมื่อมีเวลาว่าง ไม่ได้ผลิตเป็นอาชีพหลักทำให้ขาดความชำนาญในการผลิต และเมื่อมีการสั่งซื้อเป็นปริมาณมาก ๆ จากผู้ซื้อรายใหญ่ ซึ่งจะต้องผลิตเป็นจำนวนมากผู้ผลิตจะไม่ปราณีตและไม่พิถีพิถันในการผลิตเท่าที่ควร

หรืออาจมีการรวบรวมจากแหล่งผลิตต่าง ๆ หลายแห่งเพื่อให้ได้ปริมาณการผลิตที่เพียงพอที่ความต้องการของตลาดทำให้มีปัญหาค่าต้นทุนภาพและมีมือที่ไม่เหมือนกันหรือมีลักษณะที่แตกต่างกัน เรื่องรูปทรงและขนาด เนื่องจากผู้ผลิตหลายแห่งอาจจะในท้องถิ่นเดียวกันหรือต่างท้องถิ่นกัน เป็นต้น

8. ปัญหารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน การผลิตสินค้าตัดกรรมเครื่องจักรสานไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่เป็นการใช้กรรมวิธีการผลิตแบบเก่า ๆ ที่ทำกันมาแต่ครั้งโบราณ ไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดเท่าที่ควร แม้มีการเปลี่ยนแปลงแบบผลิตภัณฑ์บ้างก็มักเกิดจากความซัดเซ่ของผู้อยู่ผลิตซึ่งอาจจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะผู้ผลิตมักเปลี่ยนรูปแบบที่เกิดจากรสนิยมหรือความคิดเห็นส่วนตัวไม่ใ้ศึกษาถึงความต้องการของตลาด เพราะมีอยู่หลายอย่างที่หน้าที่ใช้สอย เครื่องจักรสานเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะหน้าที่ของแบบผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่ได้เปลี่ยนแปลงหน้าที่ใช้สอย ทั้งนี้เนื่องจากขาดแคลนนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้ศึกษาและวิจัยแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด และรูปแบบบางอย่างยากและปราณีตเกินไปแตกต่างจากเอกลักษณ์ของท้องถิ่นทำให้ผู้ผลิตไม่ยอมผลิตตามแบบอย่างที่ยาวและปราณีตนั้น

9. ปัญหาทางด้านเทคนิคและวิชาการในด้านการผลิต เนื่องจากผู้ผลิตเครื่องจักรสานขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ เครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในการผลิต รวมทั้งขาดความรู้ด้านวิชาการที่จะทำให้การผลิตเครื่องจักรสานผลิตได้ง่ายและรวดเร็ว มีคุณภาพดี จะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต การไว้วัสดุให้เป็นประโยชน์มีประสิทธิภาพขึ้น เป็นการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่งด้วย และขาดเทคนิควิชาการในการป้องกันรักษาออก แมลงต่าง ๆ ไม่ให้มาทำลายผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน

10. ปัญหาทางด้านเงินทุนที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากผู้ผลิตไม่มีเงินทุนเพียงพอ โดยเฉพาะผู้ผลิตรายเล็ก ๆ ซึ่งไม่มีเครดิตทางการเงิน เมื่อมีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักก็ไม่สามารถทำการผลิตเครื่องจักรสานได้ เนื่องจากไม่มีเงินทุนไปซื้อวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต เมื่อไม่มีเงินทุนก็ไม่สามารถดำเนินการผลิตต่อไปได้

ปัญหาทางด้านการตลาดเครื่องจักรสาน (การส่งเสริมการจำหน่าย)

1. ปัญหาเรื่องการตลาด การตลาดเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้ผลิตเมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วก็ไม่สามารถนำไปทำการผลิตจำหน่าย เนื่องจากตลาดจำหน่ายไม่ได้ หรือบางครั้งจำหน่ายได้แต่ก็มีราคาถูก แม้จะมีร้านขายสินค้า ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมรับซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นเมืองประเภทต่าง ๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไว้จำหน่ายก็ตาม แต่ก็รับซื้อไว้จำหน่ายน้อยมาก และมีเงื่อนไขหลาย บางครั้งก็ไม่รับซื้อไว้เพียงแคร์ับฝากไว้จำหน่ายให้โดยคิดเปอร์เซ็นต์จากราคาที่จำหน่ายหรือให้ราคาผู้ผลิตในราคาถูกแล้วจำหน่ายในราคาแพง ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถที่จะผลิตจำหน่ายได้เงินจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ฝากไว้ก็เป็นเวลานาน ทำให้ผู้ผลิตหมดกำลังใจที่จะทำการผลิต และไม่ได้มีการศึกษาวิจัยตลาดเพื่อสนับสนุนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด จึงทำให้การช่วยเหลือร้านค้าเครื่องจักสานไม่ได้ผลเท่าที่ควร

2. ปัญหาเรื่องพ่อค้าคนกลาง ปัจจุบันผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานส่วนใหญ่ติดต่อกับผู้ผลิตโดยตรง มีคนกลางจำนวนน้อย ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียผลดีที่มีพ่อค้าคนกลางก็คือ พ่อค้าคนกลางที่ทำหน้าที่อย่างถูกต้องถึงแม้จะบวกกำไรเข้าไปในราคาขายก็คุ้ม แต่ก็ยังมีประโยชน์เพราะมีกำลังเงิน มีความรู้เรื่องตลาดและมีความสามารถในการเผยแพร่สินค้าซึ่งทำให้พ่อค้าคนกลางเป็นบุคคลที่ส่งเสริมสินค้าออกทางหนึ่ง แต่ก็ยังมีผลเสียเพราะทำให้ผู้ผลิตเครื่องจักสานมีรายได้น้อยเนื่องจากราคาซึ่งมีผลทำให้ความปรารถนาในการผลิตลดลงและมีผลกระทบต่อปริมาณความต้องการของตลาดด้วย

3. ปัญหาคำแนะนำเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภค เนื่องจากปัจจุบันการบริโภคสินค้าจะค่อนข้างนิ่งถึงรสนิยมของผู้บริโภค เพราะการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคเป็นตัวอย่างหนึ่งที่มีปัจจัยต่อการตลาดมาก ไม่ว่าจะเป็นตลาดภายในหรือตลาดต่างประเทศก็ตาม การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคมีผลกระทบต่อปริมาณความต้องการเครื่องจักสาน โดยเฉพาะรสนิยมของผู้บริโภคเครื่องจักสานได้เปลี่ยนแปลง การใช้สอยภาชนะเครื่องจักสานจากเดิมที่เคยใช้สำหรับเป็นภาชนะใส่ของหรือเฉพาะในครัว ปัจจุบันก็ได้เปลี่ยนแปลงนำเครื่องจักสานมาเครื่องประดับ ตกแต่งบ้านชั้นคั้งนั้นผู้ส่งออกจึงต้องศึกษา รสนิยมของผู้บริโภคในแต่ละประเทศด้วย

4. ปัญหาทางความราคา เนื่องจากลักษณะการผลิตเครื่องจักรสานเป็นการผลิตแบบ
อุตสาหกรรมในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้เวลาทำในท้องถิ่นเช่นไม้ไผ่-หวาย แรงงานจากสมาชิก
ในครอบครัวเมื่อผลิตแล้วจำหน่ายได้เงินมาเท่าไรก็มักจะคิดว่าเป็นกำไรหรือรายได้หักค่าแรงหรือต้นทุน
การผลิตอื่น ๆ ดังนั้นราคาจำหน่ายจึงต่ำ แต่ภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพในปัจจุบันทำให้คล้ายกับ
ว่าเป็นรายได้ที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพประเภทอื่น ทั้ง ๆ ที่การผลิตเครื่องจักรสานต้องใช้เวลา
และมีฝีมือในการผลิต จึงทำให้มีผู้ผลิตน้อยลงดังนั้นราคาสินค้าหัตถกรรมเครื่องจักรสานมีแนวโน้มสูงขึ้น
แต่ต้นทุนการผลิตก็สูงขึ้นด้วย เนื่องจากปัจจุบันไม้ไผ่จะต้องหาซื้อจากแหล่งอื่น แต่ราคาที่สูงขึ้นส่วนใหญ่
พ่อค้าคนกลางเป็นผู้ได้รับ แต่ผู้ผลิตจะได้รับเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่า เมื่อราคาเครื่องจักรสานสูงขึ้น
ก็เป็นปัญหาในด้านการส่งออก เพราะจะต้องแข่งขันกับประเทศที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าเป็นต้น

5. ปัญหาเรื่องคู่แข่ง ทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศก็มีปัญหาเรื่อง
การแข่งขัน ปัญหาการแข่งขันในประเทศก็คือผู้ประกอบการค้าประเภทเดียวกันพยายามตัดราคาขายกัน
เอง ทางด้านตลาดต่างประเทศก็ต้องแข่งขันกับสินค้าเครื่องจักรสานที่ผลิตด้วยเครื่องทุ่นแรงซึ่งผลิตได้
ปริมาณมาก ผลิตได้รวดเร็ว และมีราคาถูกกว่า เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ฟิลิปปินส์ ผลิต
เครื่องจักรสานของประดังสองมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าของประเทศไทย และในปัจจุบันประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ซื้อทำให้ราคาผลิตภัณฑ์
เครื่องจักรสานจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ส่งไปจำหน่ายในตลาดสหรัฐอเมริกาถูกราคาถูก ดังนั้น
ยอดการจำหน่ายเครื่องจักรสานและส่วนแบ่งตลาดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีอันคับหนึ่ง
และประเทศฟิลิปปินส์ เป็นอันดับสอง

6. ปัญหาทางด้านการส่งออก ไม่มีความรู้ทางการส่งออกเองเพียงพอ ปัญหานี้มักจะ
เกิดกับผู้ส่งออกรายเล็กและผู้ส่งออกรายใหม่ที่ไม่มีความชำนาญ ซึ่งมีปัญหาทุกขั้นตอนของการส่งออก
เนื่องจากสินค้าประเภทนี้ถูกกำหนดเงื่อนไขการผลิตและการส่งออกในด้านสิทธิทางภาษีศุลกากรและการ
นำเข้าในแต่ละประเทศซึ่งมีข้อกำหนดที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำหรับผู้ส่งออก

7. ปัญหาเกี่ยวกับการส่งออก เนื่องจากการส่งออกเครื่องจักรสานมีผู้หา
 หักงานการสั่งซื้อและขั้นตอนการส่งออก ซึ่งมีหลายกรณีเช่น กรณีที่ผู้ซื้อจากต่างประเทศ
 สั่งซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่ง แต่ผู้ส่งออกได้ส่งผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นไปให้ หรือมีคุณภาพไม่ตรง
 ตามที่สั่งซื้อ จัดส่งไปให้ล่าช้า การบรรจุหีบห่อทำไม่ได้ทำให้เครื่องจักรสานเกิดความเสียหาย
 นอกจากนี้ยังมีปริมาณไม่ครบถ้วนถูกต้องตามที่ได้แจ้งไว้ เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้ผู้สั่งซื้อไม่ยอม
 ชำระเงิน รวมทั้งขั้นตอนในการส่งออกของกรมศุลกากรมีข้อยุ่งยากมากและขอ Certificate
 of origin (แหล่งกำเนิด สินค้า) มีความล่าช้าเพราะมีรายละเอียดที่จะต้องกรอกมาก
 เกินความจำเป็น

8. ปัญหาทางด้านการขนส่ง เนื่องจากค่าขนส่งมีราคาสูง ทำให้ต้นทุนการ
 สั่งเข้าของประเทศที่สั่งซื้อมีราคาสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าการขนส่งทางเรือส่วนใหญ่เป็นของ
 บริษัทต่างประเทศซึ่งจำนวนมีไม่มาก ไม่มีการแข่งขันในด้านการขนส่งจึงทำให้ผู้รับจ้างขนส่ง
 คิดค่าบริการขนส่งในอัตราสูง

จากปัญหาการผลิตและการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทยประเภทเครื่องจักสาน
 ดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นอุปสรรคทำให้หัตถกรรมเครื่องจักสานไม่พัฒนาไปเท่าที่ควรผลิตภัณฑ์
 ประเภทนี้แสดงถึงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันและยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ
 ด้วยคั้งนั้นปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาข้างต้นควรจะได้มีการแก้ไขต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย